EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 14.11.2012
COM(2012) 670 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

par Ūdens pamatdirektīvas (2000/60/EK) īstenošanu

Upju baseinu apsaimniekošanas plāni

(Dokuments attiecas uz EEZ)

{SWD(2012) 379 final}

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

par Ūdens pamatdirektīvas (2000/60/EK) īstenošanu

Upju baseinu apsaimniekošanas plāni

(Dokuments attiecas uz EEZ)

1. IEVADS

Lai nodrošinātu ūdens resursu ilgtermiņa lietošanu ilgtspējīgā veidā cilvēku, uzņēmumu un dabas vajadzībām, ar Ūdens pamatdirektīvu (ŪPD[1]) 2000. gadā tika ieviesti jauni un tālejoši mērķi ūdens ekosistēmu aizsardzībai un atjaunošanai. ŪPD juridiski saistošā dokumentā ir apvienojusi galvenos integrētas upju baseinu apsaimniekošanas principus, ūdens resursu apsaimniekošanā ieviešot saimnieciskās un ekoloģiskās perspektīvas.

Ar ŪPD tika izveidota programma un laika grafiks dalībvalstīm izstrādāt upju baseinu apsaimniekošanas plānus (UBAP) līdz 2009. gadam. Šajos plānos bija jānorāda visi pasākumi, kas upju baseinu apgabalos veicami, lai sasniegtu ŪPD mērķus.

Kopš 2001. gada ŪPD īstenošanas atbalstam tika izmantota neformāla sadarbība Kopējās īstenošanas stratēģijas (KĪS) ietvaros; šo darbu virzīja par ūdens resursiem atbildīgās dalībvalstu iestādes un Komisija, līdzdarbojoties visām ieinteresētajām aprindām. KĪS ietvaros tika sagatavoti vadlīniju dokumenti un liels skaits dokumentu par politiku šajā jomā, un šī stratēģija ir vērtīga platforma pieredzes un paraugprakses apmaiņai.

Šis Komisijas ziņojums par ŪPD īstenošanu izriet no ŪPD 18. panta un balstās uz Komisijas novērtējumu par dalībvalstu iesniegtajiem upju baseinu apsaimniekošanas plāniem. Tam ir pievienoti Komisijas dienestu darba dokumenti, kuros ir iekļauts detalizēts UBAP novērtējums. Šis ziņojums ir viens no pamatdokumentiem saistībā ar Komisijas paziņojumu par Eiropas ūdens resursu aizsardzības konceptuālo plānu.

2. ŪPD GALVENIE ELEMENTI

ŪPD galvenais mērķis ir līdz 2015. gadam nodrošināt visu ūdens objektu labu stāvokli. Tas aptver mērķus par virszemes ūdeņu labu ekoloģisko un ķīmisko kvalitāti un gruntsūdeņu labiem kvantitatīviem un ķīmiskās kvalitātes rādītājiem.

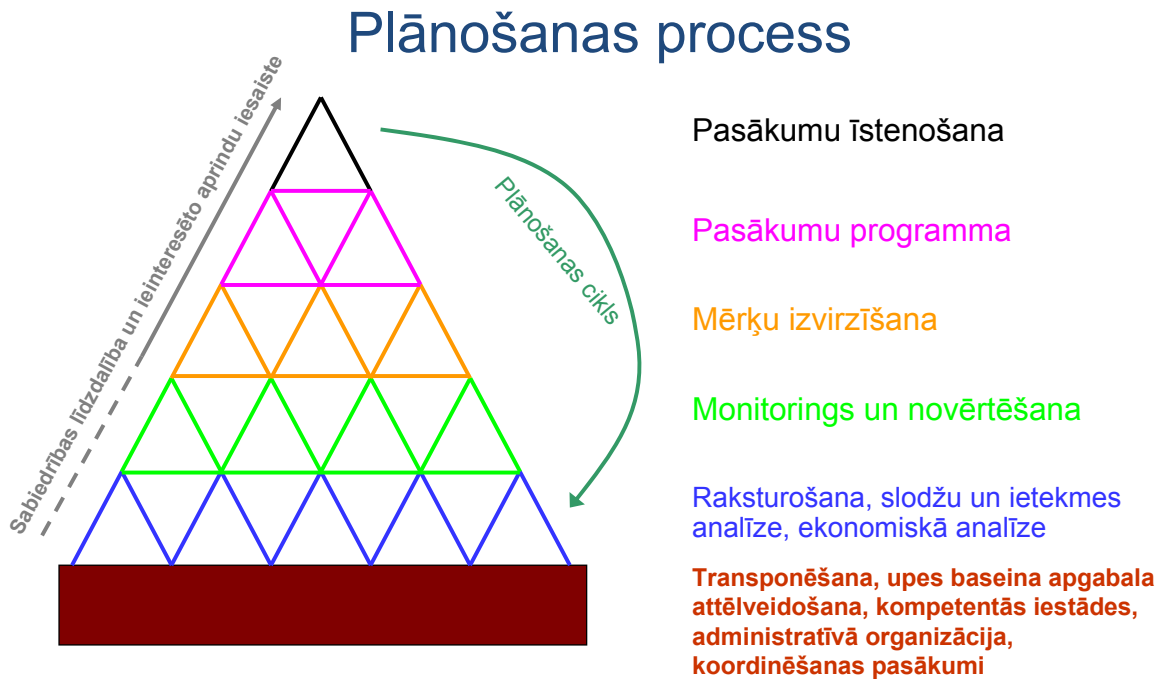
Galvenais ŪPD īstenošanas instruments ir UBAP un tam pievienotā pasākumu programma. Plānošanas process sākas ar transponēšanu un administratīviem pasākumiem, tad seko upes baseina apgabala raksturošana[2], stāvokļa monitorings un novērtējums, mērķu nospraušana un, visbeidzot, pasākumu programma un tās īstenošana. Monitorings un pasākumu iedarbīguma novērtēšana ir vitāli svarīga informācija, kas savieno vienu plānošanas ciklu ar citu. Pasākumu programma ir līdzeklis, kā reaģēt uz konstatētajām slodzēm un tādējādi rast iespēju panākt labu upes baseina/ūdens objekta stāvokli.

Plānošanas procesa spēks un UBAP adekvātums un uzticamība ir atkarīga no katra starpposma labas īstenošanas. Ja, piemēram, slodžu analīzes un ietekmes analīzes laikā netiek ņemta vērā būtiska slodze, monitorings visticamāk nebūs veidots tā, lai to novērtētu, un pasākumu programmā nebūs paredzētas darbības situācijas risināšanai.

---

1 Direktīva 2000/60/EK, ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai ūdens resursu politikas jomā; papildināta ar Gruntsūdeņu direktīvu (2006/118/EK) un Vides kvalitātes standartu direktīvu (2008/105/EK).

2 Tas ietver analīzi par slodzēm un ietekmi, saimniecisko analīzi, ūdens objektu attēlveidošanu un tipoloģijas un bāzes apstākļu noteikšanu virszemes ūdens objektiem un tiks izmantots par pamatu ekoloģiskā stāvokļa novērtējumam.

1. attēls. Shematisks ŪPD plānošanas procesa attēlojums.

3. UPJU BASEINU APSAIMNIEKOŠANAS PLĀNU NOVĒRTEJUMS

UBAP novērtējums balstās uz dalībvalstu iesniegtajiem ziņojumiem par publicētajiem plāniem un ar tiem saistīto dokumentāciju[3] un uz elektroniskajiem ziņojumiem, izmantojot Eiropas Ūdens informācijas sistēmu (*WISE*)[4]. Plānu novērtēšana ir sarežģīts uzdevums, kas prasa apstrādāt plašu informāciju 21 valodā.

Komisijas novērtējums ir tik precīzs, cik precīzi ir dalībvalstu sniegtie ziņojumi. Tiek atzīts, ka ziņojumu iesniegšana ir būtisks dalībvalstu uzdevums, jo īpaši elektroniskā ziņošana *WISE* sistēmā. Ziņojumi mēdz būt gan ļoti labi sagatavoti, gan nepilnīgi vai pretrunīgi.

4. UBAP PIEŅEMŠANA UN ZIŅOŠANA PAR UBAP – SITUĀCIJAS APRAKSTS

23 dalībvalstis ir pieņēmušas visus plānus un ziņojušas par tiem. 4 dalībvalstis (BE, EL, ES un PT) vai nu nav pieņēmušas plānus, vai pieņēmušas un ziņojušas tikai par dažiem plāniem. Kopumā Komisija ir saņēmusi 124 UBAP (no gaidītajiem 174). 75 % plānu attiecas uz pārrobežu upju baseiniem[5].

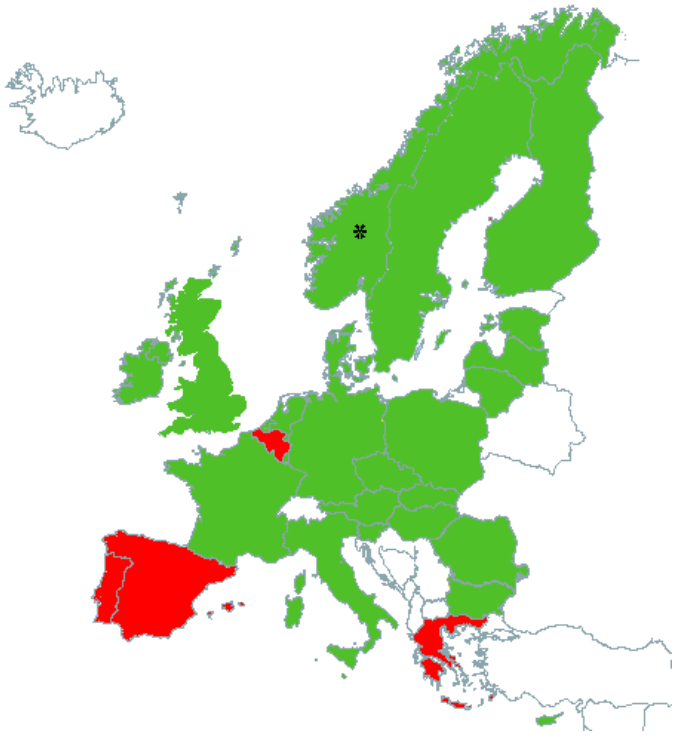
Beļģijas Flandrijas apgabala iestādes, Briseles apgabala iestādes un federālās valdības iestādes (kas atbildīgas par piekrastes ūdeņiem) plānus ir pieņēmušas; Valonijas apgabala plāni vēl tiek gaidīti. Spānijā ir apstiprināti, bet nav paziņoti *Tinto Odiel y Piedras*, *Guadalete y*

[3] Sk. http://circa.europa.eu/Public/irc/env/wfd/library?l=/framework_directive/implementation_documents_1/submitted_rbmps

[4] Sk. http://water.europa.eu un jo īpaši http://www.eea.europa.eu/themes/water/interactive/water-live-maps/wfd.

[5] Norvēģija īsteno ŪPD saskaņā ar Līgumu par Eiropas Ekonomikas zonu, kurā ir paredzēts īpašs grafiks. Tāpēc Norvēģija ir pieņēmusi 9 eksperimentālos UBAP.

Barbate un *Cuencas Mediterraneas Andaluzas* UBAP, un tikai Katalonijas upes baseina apgabala plāns ir pieņemts un paziņots. Portugālē un Grieķijā vēl nav pieņemti plāni vai arī par tiem vēl nav ziņots[6].

2. attēls[7]. UBAP pieņemšana: ZAĻŠ – pieņemts; SARKANS – nav pieņemts vai ir daļēji pieņemts.

Kavējumi pirmā cikla UBAP pieņemšanā dažās dalībvalstīs ir radījuši sekas otrajam īstenošanas ciklam gan attiecīgajās dalībvalstīs, gan citās dalībvalstīs, ar kurām tām ir kopīgi sateces baseini.

5. KOMISIJAS KONSTATĒJUMI: GALVENĀS ATZIŅAS UN IETEIKUMI

5.1. Vai 2015. gadā tiks sasniegti laba stāvokļa mērķi?

ŪPD mērķis – labs stāvoklis – ir vajadzīgs, lai ilgtermiņā nodrošinātu labas kvalitātes ūdens pieejamību pietiekamā daudzumā. Ja tiek panākts labs visu ūdeņu stāvoklis, ūdens ekosistēmas varēs atlabt un sniegt ekosistēmu pakalpojumus, kas ir nepieciešami, lai atbalstītu dzīvi un saimniecisko darbību, kas ir atkarīga no ūdens.

---

6 Tiesa savos nolēmumos ir vērsusies pret Beļģiju, Grieķiju un Portugāli par plānu nepieņemšanu un neziņošanu. Nolēmums par Spāniju vēl nav pieņemts. Lietas ir pieejamas šādās adresēs: Grieķija – C-297/11, Beļģija – C-366/11, Portugāle – C-223/11.

7 Atjaunināts pārskats ir pieejams šādā adresē: http://ec.europa.eu/environment/water/participation/map_mc/map.htm.

UBAP novērtējums liecina, ka ir gaidāma pozitīva virzība uz mērķi, bet lielai daļai ūdens objektu līdz 2015. gadam labs stāvoklis sasniegts nebūs. Tam ir vairāki iemesli. Komisijas veiktajā UBAP novērtējumā[8] ir konstatēti galvenie šķēršļi, ar kuriem sastopas katra dalībvalsts, un ir uzsvērts, ka hidromorfoloģiskās slodzes, piesārņojums un pārmērīga ieguve ir galvenās slodzes ūdens vidē.

	Dalībvalstu skaits	**Ūdens objektu skaits**	**Ūdens objekti ar labu vai potenciāli labu stāvokli 2009. gadā, %**	**Ūdens objekti ar labu vai potenciāli labu stāvokli 2015. gadā, %**	**Progress no 2009. līdz 2015. gadam, %**	**Nezināmi rādītāji 2009. gadā, %[9]**
Virszemes ūdeņu ekoloģiskais stāvoklis	21[10]	82 684	43	53	10	15
Virszemes ūdeņu ķīmiskās kvalitātes rādītāji	Informācija nav skaidra, lai noteiktu 2009. gada atsauces scenāriju[11].					40
Gruntsūdeņu kvantitatīvie rādītāji[12]	24	5197	85	92	7	6
Gruntsūdeņu ķīmiskās kvalitātes rādītāji[12]	24	5197	68	77	9	3

Avots: dalībvalstu sniegtā informācija, 2012. gads.

UBAP sniegtā informācija par virszemes ūdeņu ķīmiskās kvalitātes rādītājiem nav pietiekami skaidra, lai noteiktu 2009. gada atsauces scenāriju. Pēdējos 30 gados ūdens objektu ķīmiskās kvalitātes rādītāji ir ievērojami uzlabojušies, bet attiecībā uz prioritārajām vielām, kas ieviestas ar ŪPD, mērķi nav sasniegti. Par lielu daļu virszemes ūdens objektu tiek ziņots, ka to ķīmiskās kvalitātes rādītāji nav zināmi. Turklāt pirmie UBAP liecina par atšķirīgu Vides kvalitātes standartu direktīvas 2008/105/EK īstenošanas pakāpi, un tas apgrūtina ķīmiskās kvalitātes rādītāju novērtējuma salīdzinājumu starp dalībvalstīm.

Ūdens pamatdirektīvā ir atzīts, ka laba stāvokļa sasniegšana attiecībā uz dažiem ūdens objektiem varētu prasīt vairāk laika. Šā iemesla dēļ dalībvalstīm ir iespēja izmantot atbrīvojumu, pamatojoties uz ūdens objekta dabas apstākļiem, un pagarināt termiņu līdz 2027. gadam vai pat ilgāk[13].

8 Sk. pievienoto Komisijas dienestu darba dokumentu.

9 ES, PT un EL nav iekļautas, jo trūkst šo valstu UBAP.

10 Ekoloģiskais stāvoklis: nav iekļautas valstis, kas nav ziņojušas par UBAP vai nav ziņojušas par izņēmumiem, vai kurās daudz ūdens objektu ir ar nezināmiem kvalitātes rādītājiem.

11 Ķīmiskās kvalitātes rādītāji: tiek ziņots, ka vairāk nekā 40 % virszemes ūdens objektu ir "nezināmi ķīmiskās kvalitātes rādītāji", bet attiecībā uz pārējiem ūdens objektiem novērtējums nav salīdzināms.

12 Skaitļos nav iekļauta FI un SE, jo tām ir ļoti liels skaits mazu ūdens objektu labā stāvoklī.

13 4. panta 4. punkta c) apakšpunkts.

Termiņš laba stāvokļa sasniegšanai var tikt pagarināts arī, ja citstarp ir tehniski neiespējami vai nesamērīgi dārgi atjaunot labu ūdens objekta stāvokli līdz 2015. gadam[14]. Ja tiek piemēroti izņēmumi, ŪPD nosaka dalībvalstīm pienākumu pamatot un izskaidrot attiecīgos iemeslus upes baseina apsaimniekošanas plānā. Tas nozīmē izskaidrot, kā tika veikts dabas apstākļu, nesamērīgo izmaksu un/vai tehniskās neiespējamības novērtējums un kā panākt virzību uz laba stāvokļa mērķi. Šis pamatojums ir būtiski svarīgs pārredzamībai un atbildībai lēmumu pieņemšanas procesā.

Pārāk bieži upju baseinu apgabalu plānos atbrīvojumi tiek izmantoti, lai pamatotu pašreizējos ūdens izmantošanas veidus un apsaimniekošanas praksi, un nav iezīmēts plāns ŪPD mērķu sasniegšanai.

Ieteikumi dalībvalstīm

– *Novērtēt šķēršļus, kas līdz šim ir apgrūtinājuši pirmā cikla īstenošanu, un rīkoties, lai pārvarētu šos šķēršļus otrajā ciklā;*

– *ar lielāku sparu veikt pasākumus laba stāvokļa sasniegšanai. Ja rodas šaubas par iedarbīgumu, veikt pasākumus, kuri jebkuros apstākļos rada ieguvumus (tā saucamie* no-regret *pasākumi)*.

5.2. Monitorings un novērtēšana: spēcīgas zināšanas kompetentu lēmumu pieņemšanai

Spēcīgs monitorings un metodes visaptverošam ūdens objekta stāvokļa novērtējumam ir svarīgi labas ūdens apsaimniekošanas elementi. Monitoringa izmaksas ir daudz zemākas par neadekvātu lēmumu radītajām izmaksām.

Ūdens pamatdirektīvā ir paredzētas pielāgojamas monitoringa programmas, kuras var izmantot, lai prioritāti piešķirtu monitoringam tur, kur tas visvairāk vajadzīgs. Viedām monitoringa programmām jābūt neatņemamai daļai datu apkopošanā, ko veic, lai izstrādātu un īstenotu pasākumus. Daudzās monitoringa programmās nav skaidrs, vai upju baseinu apsaimniekošanas plānos tiek izmantota informācija par raksturojumu un slodzēm, un – ja tā – tad kādā veidā tas tiek darīts.

Komisijai sniegtā informācija nepārprotami norāda uz monitoringa nepilnībām. Tā liecina, ka aptuveni 15 % virszemes ūdens objektu Eiropas Savienībā ekoloģiskais stāvoklis nav zināms, bet 40 % šādu ūdens objektu nav zināmi ķīmiskās kvalitātes rādītāji. Dažās dalībvalstīs ekoloģiskais stāvoklis vai ķīmiskās kvalitātes rādītāji nav zināmi vairāk nekā 50 % ūdens objektu. Ir vajadzīgāki mērķtiecīgāki pūliņi.

Ekoloģiskais stāvoklis, kā tas definēts Ūdens pamatdirektīvā, izsaka ūdens ekosistēmu struktūras kvalitāti un darbību. ŪPD savstarpēji salīdzinošā kalibrēšanā tika salīdzinātas dalībvalstu metodes ekoloģiskā stāvokļa novērtēšanai, lai nodrošinātu, ka tās ir saderīgas ar ŪPD definīcijām, tādējādi nodrošinot rezultātu salīdzināmību starp dalībvalstīm. Tas ir sekmējis plašu informācijas apmaiņu, kas ir ļāvusi valstīm ar mazāku pieredzi ekoloģiskā stāvokļa novērtēšanā izmantot citu dalībvalstu zināšanas.

[14] 4. panta 4. punkts, 4. panta 5. punkts un 4. panta 7. punkts.

Neraugoties uz ievērojamu progresu, dažās valstīs vērojami nopietni trūkumi novērtēšanas metožu izstrādē un piemērošanā. Bieži savstarpēji salīdzinošās kalibrēšanas process tika uzskatīts par zinātnisku procesu, kas netiek izmantots ūdens resursu apsaimniekošanā. Trūkumi ir ievērojami attiecībā uz pārejas ūdeņiem un piekrastes ūdeņiem, un attiecībā uz bioloģiskās novērtēšanas metodēm, kurās tiek ņemtas vērā hidromorfoloģiskās slodzes – vislielākās slodzes, kas liedz sasniegt labu ūdens objekta ekoloģisko stāvokli.

Ķīmiskās kvalitātes rādītāju novērtējums liecina, ka nezināmi rādītāji ir lielai daļai ūdens objektu. Daudzās dalībvalstīs ir nepietiekams ķīmiskās kvalitātes rādītāju monitorings, proti, monitorings neaptver visas prioritārās vielas vai arī ir neliels to ūdens objektu skaits, kuriem veic monitoringu.

Ieteikumi dalībvalstīm

– *Uzlabot un paplašināt monitoringa un novērtēšanas instrumentus, lai nodrošinātu statistiski pamatotu un visaptverošu pārskatu par ūdens vides stāvokli turpmākās plānošanas vajadzībām.*

5.3. Tiesiskais regulējums un pārvaldība

Spēcīgs tiesiskais regulējums un atbilstošas pārvaldības struktūras ir svarīgi priekšnosacījumi tam, lai integrēta upju baseinu apsaimniekošana būtu veiksmīga.

Ar Ūdens pamatdirektīvu ūdens resursu apsaimniekošanai tika pievērsta jauna uzmanība, ūdens vides aizsardzību un ekoloģiskos mērķus izvirzot integrētas ūdens resursu apsaimniekošanas centrā upju baseinu mērogā. Šīm vajadzībām tika gaidīti pielāgojumi pašreizējā tiesiskajā regulējumā un ūdens resursu apsaimniekošanas administrēšanā.

Lai gan progress ir ievērojams, lielākajā daļā dalībvalstu šādi pielāgojumi nav īstenoti, tajās saglabājas nemainīgs stāvoklis. ŪPD vides mērķi ir iekļauti kā papildu mērķi, bet tie nav līdz galam integrēti politikas lēmumos.

Ir nepieciešama atbilstīga starpnozaru koordinācija lēmumu pieņemšanā. Lēmumi par saimniecisko darbību, kuros nav ņemta vērā ūdens resursu pašreizējā un gaidāmā pieejamība, var veicināt ilgtspējas principiem neatbilstošu praksi, tādu kā resursu pārmērīga izmantošana, kas rada negatīvas sekas videi, iedzīvotājiem un citām ekonomikas nozarēm. Līdz ar ŪPD pieņemšanu tiek sagaidīts, ka dalībvalstis iekļaus upju baseinu apsaimniekošanas plānos pasākumus, kas vērsti uz visiem ūdens izmantojumiem, un ka tās nodrošinās saderību starp UBAP un citiem telpiskās plānošanas rīkiem. ŪPD ieviesa arī pāreju no tradicionālajām, uz ūdens izmantojumu balstītajām pieejām uz integrētāku pieeju, kas jāatspoguļo pārvaldības organizācijā. Tas ir paveikts atšķirīgā pakāpē. Atsevišķos gadījumos atbildība par ŪPD īstenošanu bija uzticēta konkrētām nodaļām bez skaidrām saiknēm ar ūdens resursu ikdienas apsaimniekošanu vai atgriezenisko saikni baseinu līmenī. Tas ir izraisījis pieeju dublēšanos un dažos gadījumos ar ŪPD mērķiem nesaderīgus lēmumus un darbības.

Pārrobežu sadarbība un īstenošanas procesu koordinēšana arī ir svarīga, lai īstenotu ŪPD principu īstenot apsaimniekošanu upes baseina mērogā, it īpaši ņemot vērā, ka pārrobežu upju baseini sastopami lielākajā daļā ES teritorijas. Līdz ar ŪPD pieņemšanu tika pastiprināta un ievērojami uzlabota starptautiska sadarbība. Dažos gadījumos tā ir progresējusi no informācijas apmaiņas līdz kopīgai problēmu diagnosticēšanai un kopīgiem lēmumiem par

pārrobežu pasākumiem. Ir sagatavoti kopīgi upju baseinu apsaimniekošanas plāni lielajos pārrobežu baseinos, bet jāturpina pilnveidot pasākumu koordinēšanu.

Sabiedrības un lietotāju līdzdalība ūdens resursu apsaimniekošanā ir vēl viens būtisks ar ŪPD ieviests elements. Proaktīva pieeja var nodrošināt optimālus lēmumus, kas ir pieņemamāki vietējai sabiedrībai un attiecīgi tiek labāk īstenoti. Svarīga nozīme ir pārredzamībai par to, kā tiek ņemti vērā apspriešanās procesa rezultāti, un šajā ziņā ir vairāki labi piemēri.

Ieteikumi dalībvalstīm

– *Turpināt integrētas starpdisciplināras ūdens resursu apsaimniekošanas konsolidāciju; meklēt risinājumus, kas līdzsvaro vides aizsardzību un ilgtspējīgu ekonomisko attīstību ilgtermiņā, un vajadzības gadījumā pielāgot juridiskās un administratīvās pieejas;*

– *UBAP sagatavošanas procesa agrīnā posmā nodrošināt koordināciju ar valstīm, ar kurām ir kopīgi upju baseini, kopīgi vienoties par pārrobežu pasākumiem un tos īstenot;*

– *iesaistīt ieinteresētās personas un iestādes no paša plānošanas procesa sākuma un nodrošināt pārredzamību.*

5.4. Kvantitatīvo un kvalitatīvo aspektu integrācija ūdens resursu apsaimniekošanā

Labā ūdens resursu apsaimniekošanā ir jāintegrē kvalitatīvie un kvantitatīvie aspekti: ŪPD mērķu sasniegšana ir iespējama tikai tad, ja ūdens ekosistēmām ir pieejams pietiekams daudzums tīra ūdens. Šim nolūkam ir vajadzīga ekoloģiskā plūsma, lai nodrošinātu ekoloģisko stāvokli un ūdens pieejamību dažādiem izmantojumiem. Ūdens daudzuma jautājumu aktualitāte ar atzīta daudzos Eiropas upju baseinos. Upju baseinu apsaimniekošanas plānos ir noteikti pasākumi, kas vērsti uz ūdens trūkuma un sausuma problēmu risināšanu, jo gaidāms, ka šādas problēmas vēl vairāk padziļināsies klimata pārmaiņu ietekmē[15]. Tomēr upju baseinu apsaimniekošanas plānos ir konstatētas nepilnības saistībā ar datu kopu kvalitāti un pieejamību un saskaņotu pasākumu trūkumu.

Informācija par klimata pārmaiņu ietekmi ir iekļauta vairākos UBAP, bet lielākajā daļā gadījumu tā neietekmē pasākumu atlasi, un ir plānots, ka nākamajā UBAP plānošanas ciklā tā tiks apsvērta rūpīgāk.

Plūdu riska pārvaldība ir neatņemama integrētas ūdens resursu apsaimniekošanas daļa, tāpēc ar plūdiem saistīti jautājumi ir pieminēti upju baseinu apsaimniekošanas plānos visā ES, jo īpaši kā iemesls ūdens objekta stiprai pārveidošanai. Otrais UBAP cikls būs jākoordinē ar pirmajiem plūdu riska pārvaldības plāniem.

Ieteikumi dalībvalstīm

– *Piemērot ekoloģiskās plūsmas režīmu, lai nodrošinātu, ka pārvaldes iestādes un lietotāji zina, cik daudz ūdens un kurš plūsmas režīms ir vajadzīgs, lai sasniegtu laba ekoloģiskā stāvokļa mērķi;*

[15] Ziņojums par Eiropas ūdens trūkuma un sausuma politikas pārskatīšanu.

– *uzlabot datu kopas par ūdens daudzumu, ūdens pieejamību un pieprasījuma tendenču prognozēm, lai varētu izstrādāt saskanīgu un iedarbīgu pasākumu kopumu;*

– *integrēt klimata pārmaiņu apsvērumus upju baseinu apsaimniekošanas plānos;*

– *koordinēt plūdu riska pārvaldības plānu sagatavošanu un apspriešanos par tiem ar otro UBAP ciklu, lai nodrošinātu saskaņotību*.

5.5. Pirms ŪPD pieņemto tiesību aktu svarīgā nozīme ŪPD mērķu sasniegšanā

Pirms ŪPD ES ūdens resursu politikas ietvaros nozīmīgas problēmas ūdens vidē tika risinātas, pieņemot Komunālo notekūdeņu attīrīšanas direktīvu un Nitrātu direktīvu[16]. Šīs direktīvas nodrošina ūdens aizsardzību pret barības vielu slodzi, ko rada lauksaimniecība un pilsētu attīstība, un tās palīdz sasniegt ŪPD mērķus.

Nitrātu direktīvas īstenošana ir būtiski pavirzījusies uz priekšu t.s. vecajās dalībvalstīs (ES15), bet ievērojami mazāk attīstījusies dalībvalstīs, kuras pievienojās ES kopš 2004. gada (ES12) un kuras izmanto pārejas periodus. Galvenās problēmas ir finansiālā atbalsta un pienācīgas plānošanas trūkums.

Jaunākajā ziņojumu iesniegšanas kārtā[17] atbilstīgi Komunālo notekūdeņu attīrīšanas direktīvai ir redzams, ka ES15 valstīs notekūdeņu savākšanas sistēmas bija ieviestas vairumā gadījumu, aptverot 99 % no kopējās piesārņojuma slodzes, bet ES12 valstīs šādas sistēmas aptvēra 65 % no kopējās radītās slodzes. Otrreizēja attīrīšana aptvēra 96 % slodzes ES15 valstīs un 48 % slodzes ES12 valstīs. Vēl rūpīgāka attīrīšana aptvēra 89 % slodzes ES15 valstīs un 27 % radītās slodzes ES12 valstīs. Resursu pieejamība ieguldījumu finansēšanai joprojām rada grūtības atbilstības nodrošināšanai. Tāpēc būtu jāveicina novatoriski tehniskie risinājumi, kas izmaksu ziņā ir efektīvi.

Piesārņojumu no rūpnieciskiem avotiem reglamentē *IPPC* direktīva[18]. Tās pēdējais īstenošanas ziņojums liecina, ka, lai gan *IPPC* direktīva ir ievērojami racionalizējusi rūpniecībai piemērojamos vides tiesību aktus daudzās dalībvalstīs, pārāk daudzās atļaujās bija emisiju robežvērtības, kas neatbilda labākajām pieejamajām metodēm un nenodrošināja pietiekamu ūdens vides aizsardzību.

Ieteikumi dalībvalstīm

– *Pastiprināt Nitrātu direktīvas rīcības programmas un jutīgo zonu noteikšanu, uzlabot notekūdeņu attīrīšanas atbilstības rādītājus, izveidojot piemērotus ieguldījumu*

---

16 Padomes Direktīva 91/271/EEK par komunālo notekūdeņu attīrīšanu, OV L 135, 30.5.1991., un Padomes Direktīva 91/676/EEK attiecībā uz ūdeņu aizsardzību pret piesārņojumu, ko rada lauksaimnieciskas izcelsmes nitrāti, OV L 375, 31.12.1991.

17 Komisijas 6. kopsavilkums par Komunālo notekūdeņu attīrīšanas direktīvas īstenošanu – Komisijas dienestu darba dokuments (SEC(2011)1561 *final* (pārskata periods – 2007./2008. gads).

18 Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 15. janvāra Direktīva 2008/1/EK par piesārņojuma integrētu novēršanu un kontroli (Piesārņojuma integrētas novēršanas un kontroles direktīva), OV L 24, 29.1.2008., 8.–29. lpp. No 2014. gada 7. janvāra to paredzēts aizstāt ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2010. gada 24. novembra Direktīvu 2010/75/ES par rūpnieciskajām emisijām. Sk. http://ec.europa.eu/environment/air/pollutants/stationary/ippc/key_impl.htm.

plānus, un nodrošināt emisiju robežvērtību atbilstību labākajām pieejamajām metodēm.

5.6. Veicināt racionālu izmantošanu, ieviešot adekvātus ūdens tarifus

Pārredzamība, proti, adekvāta informācija par ūdens izmaksām, ir pamats tam, lai izstrādātu ūdens tarifu politiku, kas sniedz pietiekamu stimulu lietotājiem izmantot ūdeni efektīvi un saskaņā ar ŪPD. Tomēr līdz šim nav gūti lieli panākumi pārredzamas tarifu politikas īstenošanā.

Ūdens efektīva izmantošana nozīmē izlietotā ūdens apjoma mērīšanu. Vienotās likmes un tarifi, kas balstās uz apūdeņoto platību, kā arī maksas sadale pēc lietotāju skaita nerada stimulu ūdeni izmantot ilgtspējīgā veidā. Dažās dalībvalstīs atsevišķos sektoros, piemēram, lauksaimniecībā vai mājsaimniecībās, ūdens patēriņa mērīšana nav pilnība ieviesta.

Ūdens pakalpojumu finansiālo izmaksu atgūšana, tostarp kapitālizdevumu atgūšana, nodrošina ieguldīto līdzekļu tik nepieciešamo ilgtermiņa ilgtspējību. Ar vidi un ūdens resursiem saistītās izmaksas arī ir svarīga izmaksu atgūšanas daļa, lai nodrošinātu, ka sekundārā ietekme, ko rada ūdens izmantošana un novadīšana, tie adekvāti kompensēta. Turklāt ūdens pakalpojumu izmaksas ir jāatgūst, ņemot vērā principu "maksā piesārņotājs"[19].

Ļoti maz dalībvalstu ir ieviesušas pārredzamu vides un ūdens resursu izmaksu atgūšanu. Izmaksu atgūšana lielākā vai mazākā mērā ir ieviesta attiecībā uz mājsaimniecībām un rūpniecības nozari. Lauksaimniecības nozarē daudzos apgabalos maksa par ūdeni tiek iekasēta tikai nelielā apmērā.

UBAP novērtējums liecina, ka izmaksu un ieguvumu novērtēšana nav kvalitatīva. Šajā jomā nepieciešams ievērojams uzlabojums un kopīgas izmaksu (tostarp vides un resursu izmaksu) un ieguvumu (tostarp ekosistēmu pakalpojumu) aprēķināšanas metodikas definēšana. Pretējā gadījumā nebūs iespējams nodrošināt efektīvas tarifu politikas īstenošanu, nedz arī izvairīties no nesamērīgiem un neatbilstīgiem pasākumiem.

Ieteikumi dalībvalstīm

– *Nodrošināt ūdens tarifu politikas pārredzamību un taisnīgumu un balstīt to uz ūdens patēriņa mērīšanu*;

– *uzlabot izmaksu un ieguvumu novērtēšanu, lai nodrošinātu izmaksu atgūšanu*.

[19] Komisija ierosinājusi pienākumu neizpildes procedūras pret 9 dalībvalstīm, kas ir ieviesušas ūdens pakalpojumu šauru interpretāciju, kas aptver tikai dzeramo ūdeni un ūdens attīrīšanu.

5.7. Pasākumu finansēšana

Dalībvalstu pasākumu programmas ietver dažādus instrumentus (juridiskos, administratīvos, tehniskos, infrastruktūras, mācību utt.) un tiek finansētas dažādā veidā. Sagaidāms, ka daļu pasākumu finansēs no valsts budžeta, bet finansējums tiek gaidīts arī no privātiem ekonomikas dalībniekiem, piemēram, izmantojot noteikumus par izmaksu atgūšanu. Dažus ar ŪPD saistītos pasākumus var finansēt no Eiropas fondiem – struktūrfondiem, Kohēzijas fonda vai KLP fondiem.

Komisijas iesniegtajā jaunās *LIFE* regulas 2014.–2020. gadam priekšlikumā ir paredzēta iespēja līdzfinansēt projektus, kas integrē dažādus ES fondus un citus finanšu avotus vienotā liela mēroga projektā ar ŪPD saistīto pasākumu īstenošanai.

Komisijas priekšlikums par 2014.–2020. gada kohēzijas politiku balstās uz galvenajiem ŪPD elementiem, un tajā ierosināti *ex-ante* nosacījumi Kohēzijas un struktūrfondu izmantošanai ūdenssaimniecības nozarē. Kohēzijas politika dod iespēju apvienot ūdens izmantojuma apsaimniekošanas vajadzības un īstenot ūdens resursu politiku.

Lēmumiem par finansēšanu jāatbilst UBAP izvirzītajām prioritātēm. Lielākajā daļā UBAP nav ietverta precīza informācija par to, cik daudz izmaksās pasākumu īstenošana un kā tos varēs finansēt. Atlasot pasākumus, ir jānosaka finansēšanas mehānismi un līdzekļu pieejamība. Pretējā gadījumā nav garantijas, ka īstenošana būs iespējama.

Ieteikumi dalībvalstīm

– *Pielāgot finansēšanas lēmumus (arī attiecībā uz ES fondiem) prioritātēm un darbībām, kas definētas UBAP, ietverot ES ūdens resursu tiesību aktu prasību izpildi;*

– *iekļaut upju baseinu apsaimniekošanas plānos un pasākumu programmās pasākumu izmaksas un atbildīgās iestādes un norādīt, kas uzņemas izmaksu segšanu*.

5.8. Integrācija ar citiem politikas pasākumiem

Zemes izmantojuma plānošanai, lauksaimniecībai, pilsētu attīstībai, hidroelektroenerģijai, kuģošanai un aizsardzībai pret plūdiem ir potenciāla ietekme uz ūdens resursiem. UBAP process piedāvā unikālu iespēju nodrošināt mijiedarbību starp šīm nozarēm un izstrādāt sistēmu, kurā šīs darbības varētu norisināties ilgtspējīgā veidā. ŪPD īstenošana nozīmē, ka ūdens resursu politikas mērķi ir jāintegrē to saimnieciskās darbības virzienu attīstībā un plānošanā, kas ir atkarīgi no ūdens.

Vairāk nekā 90 % no novērtētajiem UBAP atklājas, ka lauksaimniecība rada nozīmīgu slodzi upju baseinos gan no difūzajiem vai punktveida piesārņojuma avotiem – organiskajām vielām, barības vielām, pesticīdiem –, gan hidromorfoloģisko faktoru ietekmē.

Lai gan pasākumu programmās ir iekļauti dažādi tehniskie un netehniskie pasākumi, kā arī ekonomiskie instrumenti, tajās trūkst svarīgu elementu (tvērums, laika grafiks, finansējums). Kopumā upju baseinu apsaimniekošanas plānos nav vērojama nedz mērķtiecīga rīcība lauksaimniecības radīto slodžu mazināšanai, nedz apmierinoša lauksaimnieku iesaiste ŪPD

procesā[20]. Turklāt plānos nav daudz informācijas par to, kā tiek izmantotas iespējas, ko sniedz lauku attīstības programmas.

Komisijas priekšlikumos par KLP reformu[21] ir iekļauta virkne elementu, kas varētu būtiski uzlabot mijiedarbību starp lauksaimniecību un ūdens resursu politiku. Tie ietver ŪPD pievienošanu savstarpējās atbilstības prasībām (ar zināmiem nosacījumiem), ekoloģiskā komponenta iekļaušanu KLP pirmajā pīlārā un plānošanas sistēmu ar lauku attīstības politiku, kas skaidri nosaka ūdens izmantošanas efektivitāti un ūdens resursu apsaimniekošanu kā apakšprioritātes, kas risināmas ar lauku attīstības programmām.

ŪPD 4. panta 7. punktā par jauniem projektiem un ūdens objektu pārveidošanu ir izklāstīti nosacījumi, ar kādiem var panākt kompromisu starp ūdens resursu aizsardzību un ekonomikas attīstību. Šajā punktā ir paredzēts nosacījums, ka attiecībā uz jauniem pārveidojumiem upju baseinu apsaimniekošanas plānos ir jāsniedz īpašs skaidrojums. No 116 novērtētajiem plāniem, kuros ir dota atsauce uz izņēmumiem, tikai 12 plānos ir iekļauta norāde uz projektiem, kas ietilpst 4. panta 7. punkta darbības jomā. Lai gan ir skaidrs, ka tādu plānoto un iesākto projektu, kas visticamāk izraisīs ūdens objektu stāvokļa pasliktināšanos, ir vairāk, tie nav pieminēti UBAP.

Tas, ka lielākajā daļā plānu trūkst atsauču uz jauniem projektiem un programmām, norāda, ka netiek izmantota iespēja īstenot saimnieciskās darbības virzienu ilgtspējīgu attīstību saskaņā ar patiesi integrētas ūdens resursu apsaimniekošanas principiem.

Saistībā ar 4. panta 7. punktu īpaša uzmanība ir jāpievērš hidroelektroenerģijai. Ir pienācīgi jārisina hidroelektroenerģijas radītā ietekme uz vidi. Pašreizējo iekārtu modernizācijai un paplašināšanai ir jādod priekšroka salīdzinājumā ar jaunu iekārtu būvniecību, kas jāpapildina ar stratēģisko novērtējumu upes baseina mērogā, atlasot optimālas atrašanās vietas gan no enerģijas ražošanas viedokļa, gan ar vismazāko ietekmi uz vidi[22].

Līdzīgi arī kuģošana pa iekšzemes ūdensceļiem var negatīvi ietekmēt ūdens vidi, lai gan šādam pārvadājumu veidam ir potenciāli zems oglekļa dioksīda emisiju līmenis. Saistībā ar KĪS un citiem procesiem[23] ir izstrādātas plašas vadlīnijas, kuras jāizmanto, lai nodrošinātu, ka kuģošanu pa iekšējiem ūdensceļiem attīsta ilgtspējīgi, neierobežojot ŪPD mērķu sasniegšanu.

Iekšzemes slodzes ietekmē jūras vides stāvokli. Pasākumi, kas tiek veikti atbilstoši UBAP, palīdzēs panākt labu vides stāvokli saskaņā ar Jūras stratēģijas pamatdirektīvu[24]. Minētajā direktīvā ir noteikta prasība līdz 2015. gadam izstrādāt pasākumu programmu, kurā būtu ņemta vērā koordinācija ar UBAP, kas līdz 2015. gadam tiks sagatavoti otrajā ciklā.

---

20 Sk. Vides ģenerāldirektorāta tīmekļa vietni, kas pieejama visās ES valodās: "Guidance for administrations on making WFD agricultural measures clear and transparent at farm level" un "Handbook on Farm Advisory Systems and water protection".

21 http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/legal-proposals/index_en.htm

22 KĪS politikas dokuments par ŪPD un hidromorfoloģisko slodzi. Ieteikumi labākai politikas integrācijai (2006. gads); http://circa.europa.eu/Public/irc/env/wfd/library?l=/framework_directive/thematic_documents/hydromorphology/hydromorphology/_EN_1.0_&a=d.

23 Turpat; sk. arī Kopīgu paziņojumu par iekšzemes navigāciju un vides ilgtspējību Donavas upes baseinā (2007. gads); projekta *PLATINA* paraugprakses rokasgrāmatu par ūdensceļu ilgtspējīgu plānošanu (2011. gads); Komisijas vadlīniju dokumentu par iekšzemes ūdensceļu ilgtspējīgu attīstību saistībā ar ES dabas tiesību aktiem (2012. gads).

24 Direktīva 2008/56/EK, ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai jūras vides politikas jomā, OV L 164, 25.6.2008.

Ieteikumi dalībvalstīm

– *Izmantot UBAP procesu, lai nodrošinātu skaidru ietvaru to saimnieciskās darbības virzienu attīstībai, kas ir atkarīgi no ūdens;*

– *uzlabot sadarbību ar lauksaimniecības aprindām pasākumu programmas sagatavošanā, lai nodrošinātu īstenojamību un pieņemamību; nodrošināt, ka lauku saimniecību konsultāciju sistēmas dalībnieki uzņemas proaktīvu lomu un izmanto iespējas, ko piedāvā lauku attīstības programmas;*

– *sabalansēt brīvprātīgas darbības un obligātos pasākumus lauksaimniecībā, lai sniegtu stabilu bāzi lauku attīstības programmām un ar ūdeni saistītām savstarpējās atbilstības prasībām; palielināt daudzfunkcionālus dabīgā ūdens aizturēšanas pasākumus;*

– *koordinēt un iekļaut upju baseinu apsaimniekošanas plānos programmas, plānus un projektus, kas ietekmē ūdens vidi (tādās jomās kā kuģošana, hidroelektroenerģija vai pasākumi aizsardzībai pret plūdiem)*.

6. SECINĀJUMI

- Upju baseinu apsaimniekošanas plānu sagatavošanā un izstrādē ir ieguldīts daudz pūliņu. Mūsu zināšanas par ES ūdens objektu stāvokli un darbībām, kas tos ietekmē, ir labākas nekā jebkad iepriekš. Tomēr Komisijas novērtējums liecina, ka nepieciešami apņēmīgāki centieni, lai nodrošinātu ŪPD mērķu sasniegšanu 2015., 2021. un 2027. gada ciklā.

- Ir labi piemēri par ŪPD visu aspektu īstenošanu. Tāpēc dalībvalstīm, kas kavējas ar upju baseinu apsaimniekošanas plānu apstiprināšanu un īstenošanu, ir iespēja mācīties no citiem, lai mazinātu kavējumus.

- Īstenošanai jānodrošina, ka ūdens resursu apsaimniekošana balstās uz labāku izpratni par galvenajiem riskiem un slodzēm upes baseinā, kas pamatojas uz rūpīgu monitoringu. Tādējādi tiks radīti izmaksu ziņā efektīvi pasākumi, kas ilgtermiņā nodrošinās ilgtspējīgu apgādi ar ūdeni cilvēku, uzņēmumu un dabas vajadzībām.

- Komisija turpinās meklēt un veicināt auglīgu neformālu sadarbību ar dalībvalstīm un ieinteresētajām aprindām KĪS ietvaros.

- Komisija turklāt abpusēji ar dalībvalstīm sekos līdzi tam, kā tiek īstenoti ieteikumi, ko tā izvirza šajā īstenošanas ziņojumā un tam pievienotajos dokumentos, un vienlaikus turpinās vajadzības gadījumā piemērot ŪPD saistību izpildei nepieciešamos pasākumus.

- Šā ziņojuma konstatējumi ir tikuši izmantoti, lai noteiktu politikas priekšlikumus, kas izvirzīti Komisijas paziņojumā par Eiropas ūdens resursu aizsardzības konceptuālo plānu, un tie tiks apspriesti arī turpmāk saistībā ar KĪS.